

אבא, בוא ותראה

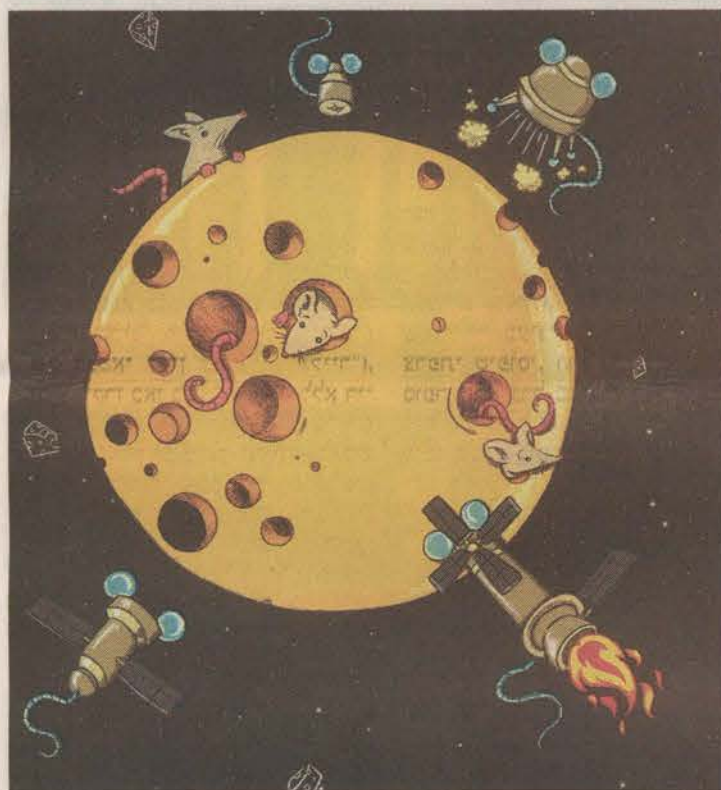
שני צמדים של אב ובתו יצרו יחד: זהר ויגאל שוורץ עכשיו, אמיר גלבע עם בתו גילי לפני יובל כמעט

העט "כוש", שהוא צירוף השמות הפרטיים של כותב המלים, ט' כרמי, ושלה. הנה מעט מן השטף הילדי של גילי, שהאב המשורר הניח לכאורה על הרף. נוכחותו של גלבע מורגשת רק בפנייה הרשמית של הבת אליו כמאזין ובאופן הנחת המלים בשורה:
"אבא, בוא ותראה את התמונה הזאת/
בלוח זה שמחוץ לארץ./ תראה כמה שלג/
ויופי. ואת איש השלג הזה שעשוי משלג.
את איש השלג הזה./ הגדול, הענקי./ ואת
הילדות האלה/ עם עגלות החורף./ רק את

בשלב מסוים מנסה המורה לתקן ולהסביר, "הירח, ילדים, הוא הלוויין הטבעי היחיד של כדור הארץ...". אך הילדים המאוכזבים קוטעים אותה ב"אבל את כל ההסברים האלה אפשר לקרוא באינטרנט". רותי הטובה (שהמאיידת שיוותה לה דמות נהדרת) נכנעת לבסוף ותורמת משלה לשמחת היצירה המשותפת.
כך, בניגוד לספרים שמתחזים לספרים לא חינוכיים והמלמדים בעקיפין רבר או שניים על העולם, בספרם המשותף של זהר ויגאל שוורץ, לא זו בלבד שלא תקי

א צריך להיות הורה כדי לכתוב ספר ילדים. יעידו על כך כמובן כמה מפניני הקלאסיקה העולמית והעברית, שנכתבו בידי סופרים ומשוררים שלא הולידו מעולם. למי עשה, הדגשת הרגש ההורי של הכותב והעמדתו כעילת כתיבה היא תופעה חדשה יחסית בספרות הילדים המערבית. בית בכלל ועוד יותר בספרות העברית. אצלנו העמדה הפואטית ההורית נולדה מאוחר, רק לאחר הפיכתנו לחברה אורחית, בעשורים הראשונים למדינת ישראל. קודם לכן, העובדה שאת או אתה הורה והחוויה ההורית בכלל כמעט שלא נכחו בטקסטים לילדים; לא באופן הכי תיבה, לא בזהות הגיבורים, לא בעלילה ואפילו לא באמצעות הקדשות ורמזים וים קטנטנים, בנוסח "למרב וליהונתן באהבה" (דן פגיס, "הביצה שהתחפשה", 1973) או "כתב וצייר אבא של רוני" (יהודה עמיחי, "מה שקרה לרוני בנוי יורק", 1968).

איור של שושנה הימן מתוך "איש המים של גילי". למטה: איור של רחלי שלו מתוך "ממה באמת עשוי הירח"

שני ספרי ילדים יפים מאוד הם ענייננו הפעם. האחד, "ממה באמת עשוי הירח", חדש ומתאפיין בהורות מלבבת; האחר, "איש המים של גילי", משנות ה-60, מסמן את תחילת כניסתה של ההורות אל קרמת הבמה הספרותית לילדים.

בשני המקרים היוצרים - אבות - אינם מסתפקים בהצגת העמדה ההורית כעילת כתיבה. תנאי נוסף לכתיבה הוא נוכחותה היוצרת של בתם. בלעדיה, ובלא ההקשבה האבהית המתמסרת, הספר לא היה נולד. יתרה מזאת, בשני המקרים לאבות אין לכאורה כל יתרון על בנותיהם, שהרי אין הם סופרי ילדים "מקצועיים" וזהו ספרם הראשון לילדים. הבנות משמשות להם כרטיס כניסה לעולם יצירתיהם חדש זה.

הספר "ממה באמת עשוי הירח", מאת זהר ויגאל שוורץ (איירה רחלי שלו, כנרת זמורה ביתן), מבליט את העשייה הספרותית המשותפת של האב ובתו עור לפני שפתחנו אותו. שמות שני הכותבים המודים פסים על הדף הקרמי, והטקסט הביוגרפי הקצר שעל הדף האחורי, מצהירים שזהו מעשה יצירה משותף של "חוקר ועורך ספרות ושלו זהר, בתו בת ה-12, שעפים כאן על כנפי הרמיון".

אבל הברית בין הבת לאב עמוקה יותר. לא זו בלבד שהם יוצרים יחד סיפור, הם רוקחים סיפור חתרני, מופרך ועתיד רמיון, שחינוכיות אחרת היא ממנו והלאה. הוויתור על העמדה ההורית המ' חנכת וההגיגות, לטובת יצירה משותפת שעניינן מובילות אותה, הוא למעשה סיפוריהעל כאן. אפילו בית הספר, כך מראה הספר, כדאי שישנה כיוון. עליו לוותר על ההיררכיה ההורית הטבועה בו ולנצל את הישיבה המשותפת בכיתה להקשבה הדדית, פיתוח הרמיון ויצירה משותפת. העובדות היבשות הרי זמינות בוויקיפדיה וכל ילד יכול להגיע אליהן בלא כל קושי, בלי תיווך המורה.

במסווה של חקירה מרעית המתקיימת במרחב הכי לימודי שיש, בכיתה של המורה רותי, לשאלתה המורתית "ממה עשוי הירח", רוקמים התלמידים סיפורי בדים משעשעים (המורגמים בחושניות באיוריה של רחלי שלו): הירח הוא כדור גלדת וניל שנמס כל יום קצת "ואז בא החלבן של שביל החלב ומניח בדיוק במקום הנכון בשמים כדור גלדה וניל חדש, טרי, ענקי"; או: הירח הוא פיתה עיראקית גדולה הנוללת אט אט בפיה של הדובה הגדולה; או: הירח עשוי מחלומות "אבל רק טובים". כל סיפור מופרך מחברו, והמשותף לכולם, שהם נשענים על הנחה מוטעית בעליל (ובכוחנה תחילה): הירח המלא נגרע אט אט עד שהוא כמעט נעלם, ואז, ברגע אחד הוא מתמלא מחדש, וחוזר חלילה.

זאת ואת זאת/ אני אוהבת./ ואת זאת, השלישית, לא:
"חבל שאין פה שלג./ טלי אומרת, שהיא שיחקה/ בשלג לפני שנולדת."
"ואם יהיה ניסע לירושלים? טוב?/
אבל בינתיים/ אני אעשה איש-מים. אקח
הרבה מים/ ואשפוך מים/ פה בחוץ, ליד
המרפסת, מן הארץ/ ועד השמים".

ומכאן והלאה, בניגוד מוחלט לחוקי הטבע, בוראת גילי, בשטף דיבור מרשימים ביותר, ענקימים רב פעלים. וכשהיא מתעייפת, היא פונה לאבא בנויפה: "אתה חושב/ שאני תינוקת./ אתה אפילו אף פעם לא אמרת לי/ שאי אפשר לעשות/ איש-מים./ רק סתם מסתכל בי/ בעיניים/ ומחייך/ ושומע איך/ אני מדברת ומדברת/ רת/ ואתה כל הזמן רק אומר:/ כן גברת. כן גברת./ או אני לא גברת, רק הילדה שלך, גילי".

האמידה "רק הילדה שלך", והפרי טנציאל הספרותי הבלתי נדלה שלה, היו בזמנו גילוי גדול בספרות הילדים הישראלית.

בלו תשובה "נכונה" לשאלה "ממה באמת עשוי הירח", אלא ייתכן שאף תתבלבלו עוד, התבלבלות מתגמלת. להורים ולילדים מותר ואפילו משתלם להתבלבל ולבלבל יחדיו.

רק הילדה שלך, גילי

כמעט 50 שנה לפני כן היה המשורר אמיר גלבע בין חלוצי המגמה הספרותית החדשה הזאת בספרות ילדים הישראלית, בהציגו את העמדה הפואטית האבהית, ואת ההקשבה הייחודית לקול הילדי שזו מוזמנת, כחומר אמנותי רב פוטנציאל. כמו שוורץ, גם גלבע לא היה סופר ילדים "מקצועי", וכמוהו ייצג למעשה שדה ספרותי אחר. ספרו "איש המים של גילי" היה ספרו הראשון והיחיד לילדים (עם זאת, כעורך בהוצאת מסדה טיפל בספרי ילדים רבים וקידם אותם).

שלא כב"ממה באמת עשוי הירח", גיי לי אינה חתומה כאחת מיוצרות הספר, אך היא משמשת הרוברת היחידה שלו לכל אורכו. האב הוא מעין רשמקול, המקליט בלא התערבות את שטף דיבורה הנפלא של בתו, מתוך אהבה והתפעלות גרוי לה. את הספר, אגב, איירה שושנה הימן, שאיירה כמה שנים קודם לכן את "שמור ליקפור" תחת מעטה הסודיות של שם

"ממה באמת עשוי הירח". מאת זהר ויגאל שוורץ, איירה רחלי שלו. כנרת, זמורה-ביתן, 2010; "איש המים של גילי". מאת אמיר גלבע, איירה שושנה הימן, ספרית פועלים, 1963